

4033

NICOLAE IUGA

Cucule, nu mai cânta

Cucule, nu mai cânta
Că nu mi-i dragă lumea.
Când am fost la-ai miei părinți
N-am dzîs, cuce, să nu cânti.
Da de cân m-am măritat
Nu mni-i, cuc, de-a tău cântat.
De la Floare Ciuc, 25.VIII.1978

Cuckoo, let your singing be

Cuckoo, let your singing be
The world's no longer sweet to
me.
When I still lived at home,
cuckoo
I never wished to silence you.
Cuckoo, a wife I have become
And I don't care to hear your
song.

4034

Să n-am prunc de legănat

Să n-am prunc de legănat
Ieu m-aș duce la Banat
N-aș mai gândi de-nturnat.
Să n-am prunc de ciupăit
M-aș duce în prăpădit
N-aș mai gândi de zinit.
De la Mărie Sima a lu Lupuț, 12.VII.1979

Had I no baby here to clean

Had I no baby here to clean
It's off to Banat I would run
Never think to come again
Had I no baby here to rock
I'd go and make my life a wreck
Never think of coming back

4035

A liu liu liu pui de-argint

A liu liu liu pui de-argint
Pune-te-ar popa-n pământ
Și pă mine lângă tine
C-acolo ne-ar si mai bine.
De la Mărie Sima a lu Lupuț,
12.VII.1979

**Constantin Brâncuși – simboluri funerare arhaice
și Coloana fără sfârșit**

C. Brâncuși:
Coloana infinitului

Coloana fără sfârșit a lui Brâncuși, amplasată la Târgu Jiu, fascinează și impune într-un fel aparte. Coloana își modifică mereu nu doar semantica ci și forma, prin efecte optice stranii, în funcție de unghiul în care se așează privitorul.

Mai întâi, trebuie să te apropii de ea în fapt de seară, înainte de asfințitul soarelui, venind dinspre apus pe Calea Eroilor, așadar având soarele în spate. Atunci Coloana ți se înfățișează luminată, în toată splendoarea ei. Are culoarea aurie-pală, fără reflexe metalice, în nuanța grâului copt. Pe măsură ce te apropii, modulele romboedrice își pierd contururile tăiate geometric încât, dintr-un anume unghi întregul pare chiar un spic de grâu uriaș, de dimensiuni halucinante, onirice. Să nu ne scape din vedere că în Grecia antică, la inițierea în Misterele de la Eleusis, eoptului i se arăta în final, ca simbol suprem, un spic de grâu. Acesta învedera și revela totodată misterul principal al vieții. Grâul este substanța vieții, întrucât ne hrănește și întreține viața, nu doar fizic ci și metafizic. Ca principiu metafizic al vieții, este esența nevăzută a tuturor formelor de viață. Apoi, nu este doar substanța vieții, ci și sensul vieții, care sens este rodirea prin moarte. În acest sens simbolul a fost valorificat și în Evanghelie. Iisus a spus că grăuntele de grâu care nu moare, adică acela care nu încolțește, rămâne stingher. Iar cel care moare (încolțește), aduce roadă multă.

Apoi vine noaptea. Sub lumina stăpânitoare a lunii, Coloana devine un stâlp de foc rece, fantomatic, o încremenire a morții, un semn de pe celălalt tărâm. O față a modulelor dă o lumină înșelătoare, iar cealaltă este întunecată, aflată sub tenebre, o amenințare ascunsă, o neliniște, un duh răuprevestitor.

Să nu uităm că Coloana fără sfârșit a lui Brâncuși este, în esență, un monument funerar. Un monument consacrat eroilor care au murit în luptele de la Jiu, în toamna târzie a anului 1916. Cei care aveau misiunea să apere acest pod au luptat cu o vitejie fără seamăn și au căzut în luptă cu toții, până la unul. Aceasta a fost și intenția exprimată clar de către Brâncuși: să le ridice un monument funerar. A mers în acest scop la primăria comunei Peștișani, comună de care ține și Hobița sa natală, în vara anului 1922. Brâncuși a propus atunci să le ridice eroilor de la Jiu un monument funerar, dar conducerea comunei l-a refuzat. Ce fel de monument o fi propus artistul? Li s-o fi părut oare sătenilor extravagantă propunerea făcută de către Brâncuși? Nu se știe.

Nu stă masa-ntr-un pticior și fata-ntr-un fecior.

Încă o dată profetul nu a fost bine primit în patria lui. Ridicarea Coloanei la Târgu Jiu a fost posibilă numai mult mai târziu, prin 1937-1938, grație demersurilor neobosite întreprinse de către doamna Arethia Tătărăscu, soția primului ministru de atunci al României. Gheorghe Tătărăscu era originar din Gorj, avea lângă Filiași un mic domeniu, unde Brâncuși a fost găzduit în vara anului 1936. Arethia Tătărăscu, prin Liga Femeilor Gorjene condusă de către ea, a reușit să colecteze suma de două milioane două sute mii lei, bani din care s-au făcut exproprierile din oraș, spre a se trasa Calea Eroilor, și s-au finanțat lucrările la Biserica *Sf. Apostoli Petru și Pavel*, parte componentă a Ansamblului gândit de către Brâncuși. Apoi în vara anului 1937, înainte de a începe lucrul la Coloana fără sfârșit, Brâncuși călătorește pentru prima oară în Egipt.

Coloana fără sfârșit este un monument funerar. Modulele din care este alcătuită, șasesprezece la număr, sunt de fapt trunchiuri de piramidă îmbinate câte două. Dacă le privim ca fiind îmbinate pe baza mare, așa cum sunt ele în realitate din punct de vedere tehnic, atunci obținem un romboedru. Dacă le privim îmbinate pe baza mică, avem sugestia unei clepsidre. Cum arătam mai sus, cu puțină vreme înainte de a începe lucrul la Coloană, Brâncuși a călătorit în Egipt și a văzut pentru prima oară piramidele. Trunchiurile de piramidă imaginate de către Brâncuși la construcția Coloanei sunt însă mult mai înalte prin raportare la bază. În consecință sunt mai suple, mai apte să redea inclusiv esența și ideea zborului. În ceea ce privește piramidele egiptene, bunăoară cea mai mare dintre ele, avea o înălțime de 138 metri, raportată la o bază cu latura de 227 metri. Deci raportul dintre înălțime și bază ar veni de aproximativ 1/1,6 în favoarea bazei, acest raport denotând de altfel celebrul număr de aur atribuit lui Pythagora. Dincolo de starea de melancolie indusă de tema ruinelor, de imaginea de solitudine în deșert, piramida egipteană ne dă și impresia apăsătoare de gigantism care strivește măsura umană, de masivitate și greutate copleșitoare. La Brâncuși în schimb, trunchiul de piramidă din modulul Coloanei are baza mare de 90 cm și înălțimea tot de 90 cm, baza mică fiind de 45 cm, adică jumătate din baza mare și din înălțime, iar înălțimea totală a romboedrului este de 1,80 metri, adică dublul bazei mari și al înălțimii fiecărui trunchi de piramidă ce intră în componența sa. Dacă prelungim imaginar trunchiul piramidei brâncușiene până la vârf, atunci vom obține o piramidă cu raportul de 2/1 în favoarea înălțimii, față de 1/1,6 în favoarea bazei, precum în cazul piramidei egiptene. Vârful piramidei imaginare a lui Brâncuși se va găsi exact în centrul romboedrului umător de pe Coloană. Efectele optice multiple sunt date tocmai de această aflare a unor raporturi desăvârșite a unor proporții care pot exprima perfect ideea înălțării imponderabile la cer, așa cum acest lucru s-a petrecut de bună seamă odinioară pe drumul spre Emaus, ideea zborului către infinit. Iar romboedrele Coloanei sunt în număr total de 16, adică numărul de aur 1,6 înmulțit cu decada sacră, de asemenea pythagoreică.

Dacă ne apropiem de Coloană mai tare (sau poate prea tare), privind-o din plan sagital, aceasta ne arată o altă fațetă a sa. Bazele mari ale romboedrelor se apropie unele de altele în așa fel încât practic se

My silver chick, a lui liu liu

My silver chick, a liu liu liu
if only the priest would bury you
and next to you would bury me:
better for us the grave would be

4036

Largă-i lumea io nu-ncap

Largă-i lumea, io nu-ncap
La nime nimic nu fac
De fac rău la orecine
Bate-mă, Doamne, pă mine
De fac rău la cineva
Bate-mă, nu mă lăsa.

De la Ană Bud, 23.VIII.1978

Wide is the wold, yet I don't fit

Wide is the world, yet I don't fit
I do harm to none in it
If there's anyone I harm
Beat me, Lord, just beat me then
If I'm harming anyone
Beat me, don't leave me alone.

4037

Mândru-i ceriu și sărin

Mândru-i ceriu și sărin
P-a mea parte norii zin.
Mândru-i ceriu-nsărinat
P-a mea parte norii bat.
De la Ană Bud, 19.VII.1978

Nu-i ptită nemâncată și fată nemăritată.

The sky is so lovely

The sky is so lovely, so calm—
Where I am, the clouds draw on.
The sky has turned lovely and
calm—
Where I am, the clouds beat
down.

4038

Măicuță, nărocu mieu

Măicuță, nărocu mnieu
L-ai țipat cu ciupa-n tău.
O doară nu l-am avut
Ori vacile l-o băut.
Ciupa, cum speli coconu mic.
De la Floare Ciuc a lu Ferdi,
25.VIII.1978

***You threw out my good luck,
mother***

You threw out my good luck,
Mother
Into the pond with the bath-pan
water!
Either I never had the luck
Or else the cows drank it all up!
Ciupa, where you wash the baby.

4039

Supărată-s ș-oi muri

Supărată-s ș-oi muri
Ș-a pune pământ pă mine
Vai de inimioara-n mine
Tina neagră-i tare grea
Vai de inimioara mea
Lutu negru-i tare greu
Vai de suflețulu mieu.
De la Floare Ciuc, 25.VIII.1978

I am heartsick, I will die

I am heartsick, I will die
Down beneath the earth I'll lie
Woe for you, my heart, I cry
Black and heavy lies the dirt
Woe for you, my little heart
Black and heavy lies the soil
Woe for you, my little soul.

suprapun unele peste altele, anulând însăși imaginea rombo-ritmică, arătându-se nouă ca o simplă cale aurie spre cer, vălurită la nesfârșit, la fel cum, la răsăritul soarelui din mare, o cărare de raze și foc se așterne părelnică pe valuri, de la picioarele noastre până la depărtarea fără sfârșit a astrului luminii. Ne lipsește numai credința că putem pași pe ea și că putem merge pe ape fără să ne scufundăm. Iar când ne dăm îndărăt, spre a ne recăpăta simțul realității, Coloana își recapătă și ea ritmicitatea romboedrică, vedem din nou cum fiecare modul apare, crește și apoi se îngustează spre a trece în următorul, vedem cum zvâcnește viața de la naștere la împlinire și apoi la pieire, vedem mumele cum ne nasc și mormintele cum ne înghit, vedem și simțim o pulsație vie ce se repetă la infinit.

Și dacă ne reamintim încă o dată că este vorba de un monument funerar, nu putem să nu ne ducem cu gândul și la un alt posibil model, altul decât piramidele vechiului Egipt, care va fi stat cu certitudine la baza Coloanei lui Brâncuși. În cimitirul satului Hobița puteau fi văzute atunci, și încă mai pot fi văzute până azi, vechi cruci de lemn lucrate într-un stil aparte. Axul vertical al crucii, precum și stinghia orizontală, sunt cioplite spre locul de îmbinare sub forma unui trunchi de piramidă, cu baza mică spre interior, la îmbinare. În timp, crucea de lemn

putrezește și stinghia orizontală cade.

Atunci mai rămâne pentru încă o vreme înfipt la căpătâiul mormântului numai axul vertical al crucii, scoțând la iveală pe deasupra ierbii înalte două trunchiuri de piramidă îmbinate la baza mică, precum (avant la lettre) două jumătăți de modul din Coloana fără sfârșit. Faptul este atât de real, încât a dat naștere la fabulații, conducând la părerea falsă și stupidă, potrivit căreia în anumite sate din Gorj, la mormintele bărbaților nu s-ar pune cruci, ci numai stâlpi sculptați cu modele romboedrice, ceva în genul unor totemuri, de parcă noi am fi o

C. Brâncuși: *Domnișoara Pogany*

Gura neprihănitului scoate înțelepciune.

insulă de la antipozi, iar nu o țară care face parte din civilizația creștină. Oricum ar sta însă lucrurile, este cert că Brâncuși a putut vedea, încă din copilărie, în cimitirul satului Hobița, cruci de lemn cioplite în felul arătat mai sus, că atari imagini s-au sedimentat adânc în sufletul său și că marele artist le-a purtat cu sine, uneori conștient alteori nu, tot restul vieții. Pe de altă parte dacă luăm un modul din Coloana în mod izolat și îl privim dintr-un anumit unghi, având una dintre muchii în centrul imaginii, atunci prin jocul natural de lumini și umbre, vom avea foarte clar imaginea unei cruci, o cruce cu brațele egale, o cruce care poate fi circumscrisă în cerc.

Putem schimba încă o dată unghiul din care privim Coloana, putem să ne învârtim încet în jurul ei și să o privim pieziș, de la muchiile modulelor din nou spre planul sagital. Atunci Coloana se metamorfozează uimitor, modulele parcă se înclină și se răsucesc într-un echilibru precar, din care numai mișcarea neconținută le-ar putea salva și le-ar putea reda echilibrul firesc. Coloana își pierde caracterul static și devine un sfredel care se răsucește neîncetat către cer. Un sfredel așa cum sunt șuruburile vechi de lemn de la presele primitive de ulei sau de struguri. Sau putem schimba din nou unghiul din care o privim, putem încerca să o privim în așa fel încât să atenuăm sau chiar să anulăm efectul perspectivei de jos în sus, putem încerca să ne situăm cu ochiul nostru undeva pe la mijlocul Coloanei, ne putem urca într-un copac înalt din marginea parcului sau, mai bine, putem merge la etajele superioare ale clădirilor din apropiere. Atunci modulele ni se arată în toată suplețea lor imponderabilă, pline de tensiunea țâșnirii și a zborului către înalt. Lucrările la Coloana fără sfârșit au durat un an de zile. În 1937, pe la începutul lunii noiembrie, Brâncuși montează primul modul. Un an mai târziu, la 27 octombrie 1938, Brâncuși asistă recules la slujba de sfințire a Ansamblului său. Fotografiile de la eveniment ni-l arată epuizat de efortul creației, îmbătrânit, cu barba complet căruntă, ca o icoană a Bunului Dumnezeu odihnindu-se în ziua a șaptea după Geneză. Brâncuși a fost toată viața un bun creștin ortodox și a avut o legătură statornică și profundă cu Biserica. În tinerețe, cât timp a fost elev la Craiova și apoi student la București, el a fost cântăreț în strană la Biserica Madona Dudu și, respectiv la Biserica Mavrogheni. Primea de aici două sute de lei pe an, bani cu care se întreținea la școală. O fotografie făcută la București pe când avea vârsta de 22 de ani, ni-l înfățișează chiar în veșminte de ipodiaton. Se știe că avea o foarte plăcută voce de tenor. Apoi, când a ajuns celebru și cu stare materială bună, prin anul 1921, a donat o importantă sumă de bani pentru construirea bisericii noi din Hobița natală, fiind trecut în rândul ctitorilor. În timpul cât a lucrat la Ansamblul de la Târgu Jiu, Brâncuși a fost întrebat mereu, de către foarte mulți oameni de toate condițiile sociale cu privire la ce anume vrea să spună prin lucrările sale. El însă nu oferea nimănui o explicație anume. Ci spunea cu răbdare, fiecăruia în parte, să se gândească el însuși și să găsească semnificația acestor lucrări. Dar Brâncuși însuși avea oare o interpretare proprie a acestora? Poate că da.

Cu privire la Coloana fără sfârșit, înainte de a părăsi România pentru totdeauna, Brâncuși a spus: *Nu vă dați seama ce vă las eu aici!*

**Fata mândră fără minte îi
Ca inelu de aur în rātu unui porc.**

4040

Avut-am și dzile bune

Avut-ám și dzile bune
Și de mni-oi muri, n-oi spune.
Avut-am dzile și trai
Și de mni-oi muri, nu-i bai.
Tătă lumea dzice-așă:
C-oi muri și n-oi zăcé.
Da io nu vād aceie moarte
Să nu dzac batăr o noapte.
Da ieu nu vād acela drac
Să nu dzac batăr un ceas.
Când is tare supărată
Ies în drum și rād odată.
Atâta numa. Păi, din cap. Păi că
tăt, no, tăt din cap.
D-acele horitu-le-o, care le-am
spus atunci.
Amu tăt Brebu mă hărăié.
De la Măria Sîma a Frunzălesii,
19.XII.1978

Had some days that weren't too hard

Had some days that weren't too
hard
And if I die, won't say one word